

BIOSFÄROMRÅDE

ÄLVLANDSKAPET NEDRE DALÄLVEN

Verksamhet 2011 – 2012

Biosfärområde Älvlandskapet Nedre Dalälven

Biosfärområden är internationellt utpekade av Unesco:s program Man and the Biosphere (MAB). Det är områden med höga natur- och kulturmiljövärden och ska:

- gynna de boende i området genom social och ekonomisk utveckling
- värna den biologiska mångfalden
- vara arenor för forskning och utbildning
- vara modellområden för hållbar utveckling.

Nedre Dalälvens Intresseförening utsågs till biosfärkandidat 2006 efter att ha genomgått en nationell granskning och bedömdes ha goda möjligheter att uppfylla kraven för biosfärområden. Nästa steg var att arbeta fram en ansökan till

Båttur på älven vid invigningen av biosfärområdet 2011.

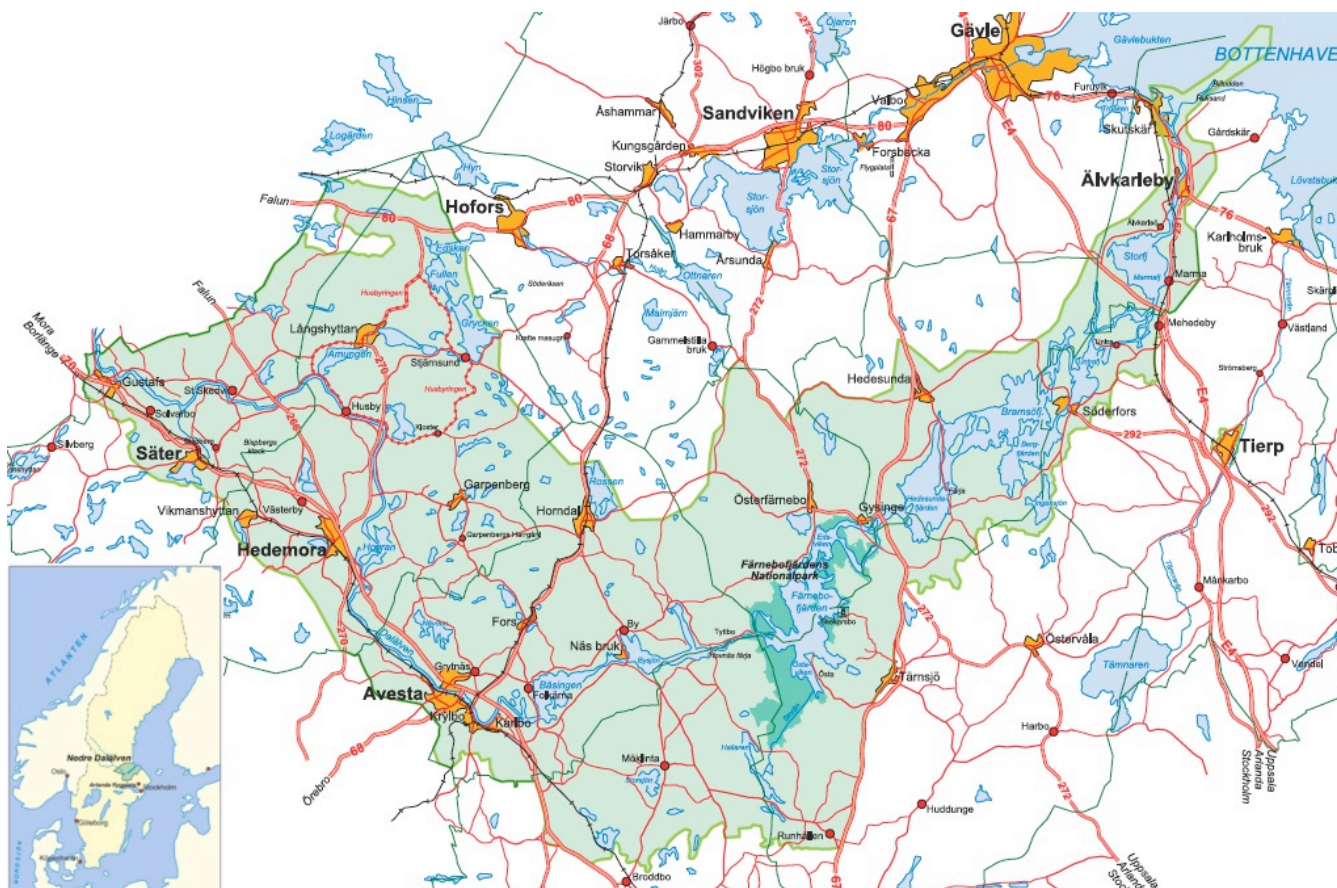
Foto: Leif Öster

Unesco. Besked om utnämning till biosfärområde kom 2011 och invigningen genomfördes den 2 september i Gysinge. Nedre Dalälven blev därmed det tredje biosfärområdet i Sverige.

Biosfärområde är ett starkt internationellt varumärke som förstärker det befintliga Nedre Dalälvssamarbetet.

Biosfärkontorets uppgift är att samla verksamheter och projekt under "biosfärparaplyet" och stödja lokala initiativ kring hållbar utveckling. Biosfärområdet berör fyra län: Dalarna, Gävleborg, Uppsala och Västmanlands län samt delar av kommunerna Säter, Hedemora, Avesta, Sala, Heby,

Forts. nästa sida

Sandviken, Gävle, Tierp och Älvkarleby. Det stäcker sig ca 17 mil längs Dalälven från Sätters kommun till Billudden i Bottenhavet. Hela biosfärområdet är ca 308 000 ha stort varav:

Kärnområden (som utgörs av Färnebofjärdens nationalpark samt 20 st älvpåverkade naturreservat) är ca 23 000 ha. Buffertzoner som omger eller sammanbinder kärnområden är 19 350 ha

Utvecklingsområdet är 266 000 ha och är biosfärområdets yttre zon där lokalt förankrat, långsiktigt hållbart utvecklingsarbete prioriteras.

Nedre Dalälvens avrinningsområde utgör till största delen den yttre gränsen för biosfärområdet. Avvikelse finns där den yttre gränsen följer kommungränser och gräns mot skogsområden.

Det bor ca 65 800 människor inom biosfärområdet, varav ca 30 000 är bosatta i städerna Avesta, Hedemora och Säter.

Området är unikt

Nedre Dalälvsområdet är unikt genom de mycket höga natur- och kulturmiljövärden som skapats av älven och genom att området utgör en gränzon mellan nordligt och sydligt i nordeuropeisk natur. Här finns den största artrikedomen i Skandi-

navien av ryggradsdjur (däggdjur, fåglar och fiskar) och den största artrikedomen av ryggradslösa djur på den här breddgraden. I området finns 487 nationellt rödlistade arter.

Historiskt sett har människan haft stor påverkan på landskapet. Markerna började brukas redan på 500-talet f Kr och förändrades till det öppna landskap som syns än idag. Idag bedrivs både jord- och skogsbruk över hela området.

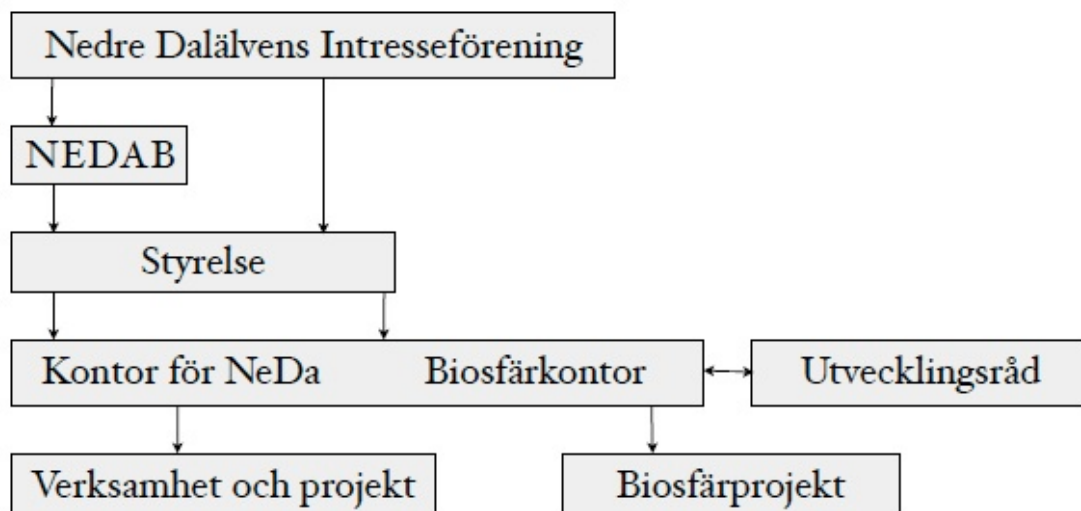
Fritidsfiske är en viktig faktor som lockar människor till bygden med över 100 000 fiskedagar per år.

Organisation

Nedre Dalälvens Intresseförenings (NeDa:s) ledning ansvarar för verksamheten. Den löpande verksamheten samordnas av biosfärkoordinator.

Den huvudsakliga uppgiften är att samordna verksamheter som berör både utveckling och bevarande. Viktigt är att främja samverkansprocesser för social, ekonomisk och ekologiskt hållbar utveckling.

Organisation
Nedre
Dalälvens
intresse-
förening
(NeDa) med
biosfärkontor
i Gysinge.

Invigning av biosfärområdet

Peter Egardt (landshövding i Uppsala län), Anna-Lena Österborg (tf landshövding i Gävleborgs län), Stig-Åke Svensson (miljövårdsdirektör i Dalarnas Län) samt Ingemar Skogö (landshövding i Västmanlands Län) planterar en ek som vattnas med vatten från älven. Eken symboliserar samarbetet för hållbar utveckling som kommer att finnas under många år.

Efter tal och trädplantering bjöds gästerna på förfriskningar i det strålande vädret, allt medan Byblåset spelade bruksmusik.

Foto: Leif Öster

Biosfärområdet Älvlandskapet Nedre Dalälven invigdes 2 september 2011 i Gysinge Brukspark. Invigningen skedde i vacker väder till musik av bruksorkestern Byblåset.

Riksdagsman Anders W Jonsson höll invigningstalet och betonade betydelsen för bygden och det storslagna i utnämningen. Efter flera inspirerande tal planterades en ek vid Dalälvens strand av landshövdingar och representanter från de fyra län som området innefattar. Uppslutningen var stor och invigningen avslutades med en skål och tårtkalas.

Biosfärambassadörer

För att nå ut med informationen i hela området behövs ambassadörer som sprider kunskap om att Nedre Dalälven är ett biosfärområde och vilka möjligheter det innebär. 24 biosfärambassadörer är verksamma fördelat 1-5 personer per kommun. Ambassadörerna är personer som är anställda av kommunerna inom näringsliv eller turism, och turistentreprenörer som i sitt arbete träffar både besökare och boende i hela NeDa-området.

Det här är exempel på vad de olika grupperna av biosfärambassadörer valt att lyfta fram som viktig biosfärverksamhet i respektive kommun/kommuner.

Hedemora:
Skötsel- och utvecklingsplan för Hovranområdet.

Avesta:
Hemvändardagarna i augusti. Informationsfolder med en beskrivning av biosfärområdet kombinerat med en karta över kommunens "smultronställen" avseende natur- och kulturmiljöer för att besöka på egen hand.

Tierp och Älvkarleby:
Forskning, ekosystemtjänster. Ett viktigt forskningsområde är vattenreglering - och hur man kan göra det på ett miljöanpassat sätt. En ekosystemtjänst som vi har är svämplanet med våtmarkerna

som fungerar som en svamp, viktigt att vi bevarar dess funktion. Viktigt att få upp laxen i Båtforsområdet.

Heby:
Utveckling av Biosfärum / Gröna kunskapshuset: projektanställd började första augusti.

Säter:
Utveckling av Säterdalen: en förstudie görs hösten 2012.

Biosfärambassadörer i Säterdalen: Helena Åkerberg Hammarström, Kjell Bergqvist och Linda Sigfridsson.

I Hedemora görs en skötsel- och utvecklingsplan för Hovran.

Foto: Kalle Hedin

I mars medverkade NeDa för 25:e året i rad på Vildmarksmässan med en av de största montrarna. Ett 30-tal utställare från turismnätverket deltog.

Marknadsföring

Vildmarksmässan i mars. NeDa Har största montern på hela mässan. Entreprenörer verksamma inom NeDa-området finns med. Mässan har ca 50 000 besökare och är en viktig del i marknadsföringen av vårt område.

Exempel på andra marknadsförings- och informationsinsatser: mäsas i Gysinge, landsbygderådet, Salamässan, Träffa Dalarna, information på Länsstyrelsen Dalarna, kommunfullmäktige i Heby, kommunstyrelsen i Tierp, fullmäktige i Säter, By utvecklingsgrupp, minimäsas Leader i Gysinge och Hebymässan.

Framtidsseminarier

NeDa:s framtidsseminarier 2011 i Älvkarleby 1-2/12 med ca 60 deltagare. Genom en dynamisk grupprocess lades grunden för biosfärområdet kommande verksamhet och inriktning inför 2012

2012 i Bjurfors med ca 45 deltagare. Genom aktivt deltagande av markägare, djurägare, entreprenörer, länsstyrelser, kommuner m.fl. lades grunden för verksamhet och inriktning för det nya projektet "Hävd av älvängar – ekonomiska och ekologiska möjligheter".

Forskning och utbildning

Biosfärums Gröna Kunskapshuset är ett besöks- och informationscentrum.

Elever från fjärde klass lär in ute.

Biosfärums Gröna kunskapshuset

Sedan 2005 pågår ett arbete på Östahalvön med att bygga upp en mötesplats, Gröna Kunskapshuset, för att förmedla kunskap/information om långsiktigt hållbar utveckling. Mötesplatsen består av en stor byggnad och tomt.

Inomhus finns utställningar där besökaren möter typiska naturmiljöer från området. Utomhus kan man ta del av praktiska exempel på hur man kan bidra till biologisk mångfald. Hit kommer bland andra alla kommunens fjärdeklassare för att "lära in ute".

Biosfärums

Uppbyggnad pågår av "Biosfärums" som är en mötesplats för att sprida information och

kunskap om långsiktigt hållbar samhällsutveckling och en arena för vetenskaplig och bildande information i form av utställningar, utbildningar och goda upplevelser. Öka samverkan i det lokala nätverket såväl som gränsöverskridande nätverk.

Forskning

En forskargrupp med deltagare från omgivande universitet och högskolor arbetar aktivt för att få forskningsresurser till området och förlägger studiebesök och fältarbeten till området. Gruppen har sin mötesplats i Gröna Kunskapshuset och är aktiva i utvecklingen av Biosfärums.

Turism

Även när det gäller turism är biosfärarbetet viktigt och innebär marknadsfördelar när omvärlden efterfrågar en hållbar utveckling. Ambitionen är att Nedre Dalälven här ska bli ett föredöme.

Turismsamverkan

De enskilda turistverksamheter som finns i området har var för sig inte tillräckliga resurser att nå ut med sina budskap till marknaden.

Nedre Dalälven har så höga kvalitéter och goda förutsättningar att området och dess enskilda aktörer har förutsättningar att nå förutom den svenska marknaden även utlandsmarknaden.

I NeDa:s regi drivs därför projektet Turismsamverkan med stöd från Leader Nedre Dalälven och från medverkande turismintressenter. Målet är att öka antalet sysselsatta inom turismen och dess spridningseffekter till andra servicenäringar och att bidra till en attraktiv bygd.

I nätverket finns ett par medlemmar som är certifierade enligt Naturens Bästa.

Fisketurism

Fritidsfiske är en viktig faktor som lockar människor till bygden med över 100 000 fiskedagar per år.

Nationella turistfiskeprojektet/ SwedenFishing

Bakgrunden till projektet är att Sverige har fantastiska förutsättningar för utländsk fisketurism.

Europamarknaden är mycket stor med över 50 miljoner fiskeintresserade. För landsbygdsutveckling kan, rätt hanterat, den utländska fisketurismen innebära nya företag, jobb och ökat underlag för servicenäringen. Behovet av produktutveckling är dock stort.

Projektet är ett samarbete mellan svenska leaderområden som satsar på företagande och entreprenörskap genom fisketurism, Jordbruksverket centralt och Visit Sweden, Nedre Dalälvens Intresseförening är samordnare av projektet som pågår under åren 2010-2015. Vid början av 2012 hade 22 leaderområden från Skåne till Lappland anslutit sig.

Biosfärområdets natur- och kulturmiljöer är grunden för turismen i området.

Öppet landskap

Ett av biosfärområdets viktigaste mål är att medverka till att behålla det öppna landskapet. Det är viktigt för den biologiska mångfalden och för att behålla en levande och attraktiv bygd.

Älvängar

I Nedre Dalälvsområdet utgörs övergången mellan öppet vatten och skog ofta av vidsträckta, regelbundet översvåmmade älvängar. Höet från dessa ängsmarker var under en lång tidsperiod en ovärderlig resurs för boende i anslutning till älven.

Slåttern i älvlandskapet skapade tillsammans med vattnet förutsättningar för stora naturvärden såväl på ängarna i sig som i den intilliggande skogens kantzoner.

Eftersom slåttern i stort sett upphört, har många av de tidigare öppna markerna redan vuxit igen eller håller på att växa igen.

Bevara genom brukande

I området finns i ca 5 000 ha tidigare hävdade tidvis översvåmmade ängsmarker. Grödan på dessa marker innehåller såväl näring som energi och skulle med rätt förutsättningar kunna användas till t.ex. foder, bete eller för att ersätta fossila bränslen.

Gammalt kulturlandskap med öppna marker på Ön, Hedesunda.

Ökad hävd skulle ge en rad positiva effekter:

- Intäktsmöjligheter för markägare och lokala entreprenörer, i varje fall med hjälp av miljöersättningar (över 200 markägare i Nedre Dalälvsområdet har idag miljöersättning för hävden)
- Bevarad och ökad biologisk mångfald
- Minska myggförekomsten
- Bevarat attraktivt landskap för boende och turister

Arbetsgruppen Öppna landskap

Samarbete sker med arbetsgruppen Öppna landskap inom Regional Landskapsstrategi för Nedre Dalälven (RLS). Inom gruppen finns sammantaget en betydande kompetens i form av ett flertal lantbrukare med stor lokalkännedom och mångårig erfarenhet av att skörda älvängar samt flera länsstyrelsetjänstemän

med utbildning och erfarenhet inom biologi och naturvård.

Leaderprojekt - Skörd från älvängar

Projektets huvudsyfte är att samla kunskap, knyta kontakter och att främja nätverk och samarbeten. Fokus ligger på möjligheter, hinder och begränsningar för olika slags användning av växtlighet som skördas på älvängarna.

Ett seminarium hölls på temat **Hävd av älvängar ekonomiska och ekologiska möjligheter** för att komma fram till svar på frågan:

"Hur kan vi samarbeta för att öka hävden av älvängar?"

den 22-23 november 2012 med ca 45 engagerade deltagare.

Bete är ett sätt att hålla markerna öppna.

Leader Nedre Dalälven

Leader är en del av det svenska Landsbygdsprogrammet. Programmets övergripande syfte är att främja en ekonomiskt, ekologiskt och socialt hållbar utveckling av landsbygden. Leader Nedre Dalälven är geografiskt till stora delar lika med biosfärområdet. Kansli och personal finns i Gysinge. Under program-perioden har hittills mer än 100 leader-projekt beviljats stöd. Några av dessa har särskild betydelse för utveckling av biosfärområdet och beskrivs här.

- etablera ett nätverk av biosfärambas-sadörer
- uppdatera befintligt informationsmaterial och vid behov ta fram nytt material
- på bästa sätt använda invigningen av biosfärområdet samt studieresa för att sprida information om biosfärbetet och Nedre Dalälvsområdet
- etablera nätverk för forskning och undervisning med anknytning till biosfärområdet.

Samverkan för att öka försörjnings-möjligheterna i ett biosfärområde

Projektets syfte är att i samverkan med personal från högskolor, kompetenta medarbetare och lokala aktörer utforma "Biosfärum" och att utveckla samarbetet i det lokala nätverket för att stödja företagande.

Satsning på kommunikation om biosfärområdet Nedre Dalälven

Kommunikation av olika slag har en nyckelroll inom biosfärbetet. Det gäller såväl budskap riktade till invånare, företag och organisationer inom det egna området som information till omvärlden. En särskild satsning på detta område planeras därför med målet att:

Skörd från älvängar – etapp 1

Projektet syftar till att förbättra möjligheterna till naturvårdande hävd av älvängar och liknande områden genom användning av den biomassa som kan skördas på dessa marker.

Hävd av Nedre Dalälvens älvängar - ekonomiska och ekologiska möjligheter

Flera undersökningar har visat att älvängarnas växtlighet är en resurs med flera användningsområden, t.ex. som foder, strö, biogasjäsning, förbränning eller kompostering. Hittills har det varit svårt att få avsättning för skörden till priser som gör det lönsamt. Ett stort antal privata och offentliga aktörer är engagerade i frågan och vill ha samarbete och samordning.

Kommunikation i biosfärområdet.

Restaurering av älvängar.

Myggbekämpning Samverkansgrupper

NEDAB är huvudman för myggbekämpningen med Bti.

Regeringsuppdrag kring myggen

I samband med Miljöministerns presskonferens i Gysinge den 5 maj 2010 gav han två regeringsuppdrag för att på kort och lång sikt minska myggproblemen med även andra metoder än med Bti.

Naturvårdsverket fick uppdraget att främst undersöka möjligheterna att genom ändrad vattenreglering minska problemen.

Länsstyrelsen i Gävleborgs län fick ett liknande uppdrag att redovisa hur arbetet med landskapsstrategier bl.a. ifråga om hävd av öppna ekosystem kan bidra till att begränsa myggförekomsten.

Samverkansgrupp om vattenreglering kopplad till bekämpning av stickmygg.

Naturvårdsverket överlämnade uppgiften att vara sammankallande och ordförande till NeDa:s VD. I samverkansgruppen ingår företrädare för Fortum, Vattenfall, Vattenregleringsföretagen, Naturvårdsverket, SMHI, Länsstyrelsen Gävleborg, Länsstyrelsen Uppsala och NEDAB.

Mötena har främst handlat om möjligheterna att genom vattenreglering undvika högvatten som skapar myggkläckning. Framför allt har möjligheterna undersökts att reglera med hjälp av Siljan.

Dalälvens Vattenvårdsförening/ Dalälvens Vattenråd

NeDa är sedan starten 1990 engagerat i Dalälvens Vattenvårdsförening vars huvuduppgift är att genom ett omfattande kontrollprogram svara för fortlöpande recipientkontroll i hela Dalälvens avrinningsområde och dess mynningsområde. Dalälvens Vattenvårdsförening är huvudman för det nybildade Dalälvens Vattenråd (en följd av EU:s vattendirektiv), i vars styrgrupp NeDa har en representant.

Nationalparken och naturreservat

NeDa deltar i skötselrådet för Färnebofjärdens Nationalpark. NeDa ingår också i skötselrådet för reservaten Båtfors, Spjutholmen och Bredforsenområdet.

Kvällsmete.

Första året som
biosfärområde.
Ett händelse-
rikt år och en
milstolpe i
NeDa:s historia

Första året som biosfärområde

Från juni 2011 till december 2012

- Utnämning till biosfärområde av Unesco i juni 2011
- Biosfärambassadörer utses.
- Deltagande i Euro-MAB Lundsbrunn 2011 med post event i Nedre Dalälven.
- Invigning av biosfärområdet i september
- Svenska MAB i Kristianstads Vattenrike
- Invigning av biosfärområdet Blekinge Arkipelag juni 2012
- Internationell MAB konferens i Gränna om ekosystemtjänster i september
- Ekoturism i Lundsbrunn.
- Nord MAB konferens
- Studieresa till biosfärområden Entlebuch, Schweiz och Ticino, Italien med 40 deltagare.
- Framtidsseminarium
- Verksamhetsplan tas fram

Några av studiebesöken:

- SLU studenter, agronomer
- Stad och land
- Upplandsstiftelsens årsmöte
- Ovanåkers kommun – inför arbetet med sin förstudie om att bilda biosfärområde
- NAMSÅ Naturhistoriska museer

Kontakt

Kalle Hedin, VD
Cristina Ericson Turstam, koordinator
Nedre Dalälvens Intresseförening
Biosfärkontoret
Kölnavägen 25
810 21 Gysinge

Dialog kring biosfärområden

Generaldirektörerna för Naturvårdsverket och Skogsstyrelsen inbjuder till dialog kring biosfärområden: Biosfärsområden som arenor för hållbar utveckling 26 oktober 2012. Syftet med mötet var att samtala kring hur biosfärsområden och andra landskapsinitiativ kan användas i vårt gemensamma arbete för hållbar utveckling.

Summering

Ansökan till Unesco om att bilda biosfärområdet undertecknades av kommunstyrelsen ordförande och berörda förvaltningschefer i de nio NeDa-kommunerna, landshövdingarna i de fyra länen, naturvårdsverkets generaldirektör och MAB-kommitténs ordförande. Det symboliserar starten för det "samarbete för hållbar utveckling" som är biosfärområdets övergripande mål.

Tillkomsten av biosfärområdet ger den status och stabilitet som krävs för ett långsiktigt arbete med Nedre Dalälvens unika och högkvalitativa natur och kulturarv.

www.nedredalalven.se
0291-211 80
biosfar@nedredalalven.se
info@nedredalalven.se

Text och produktion: Cristina Ericson Turstam
Foto: NeDa:s arkiv om inte annat anges.